

Tisdagen den 11 januari

Kl. 15.00

*Om arbetarskyddet
inom försvaret*

§ 1 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Härmed anhåller jag om befrielse från uppdraget som suppleant i justitieutskottet.

Uppsala den 10 januari 1977

Jörgen Ullenhag

Denna anhållan godkändes av kammaren.

§ 2 Om arbetarskyddet inom försvaret

Herr försvarsministern KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara herr *Gustavssons* i Nässjö (s) den 25 november anmälda interpellation, 1976/77:54, och anförde:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö har, mot bakgrund av att jag enligt ett tidningsuttalande har sagt att "om det skulle gå så illa att någon stryker med under en övning, så är övningsledaren skyldig att betala livräntan till de efterlevande", frågat mig

1. om denna regel har tillämpats tidigare och i så fall hur många försvarsanställda som har betalat eller håller på att betala livräntor och liknande skadestånd med hänsyn till de olycksfall som inträffat under den senaste tioårsperioden,

2. om regeln inte har tillämpats, på vilket sätt information till de försvarsanställda kommer att ske om denna fr. o. m. nu gällande och enligt statsrådet bästa skyddsåtgärd man kan ha i det militära,

3. om den nya arbetarskyddslagen inte kommer att omfatta försvaret med hänsyn till statsrådets syn på arbetarskydd inom detta område.

Före den 1 juli 1972 gällde som huvudregel inom skadeståndsrätten att den som hade orsakat en skada genom fel eller försummelse var skyldig att ersätta skadan. Vid sidan av denna huvudregel gällde särskilda bestämmelser. Utan att närmare redovisa vad dessa äldre bestämmelser innebar kan man konstatera att en försvarsanställd övningsledare kunde bli skyldig att ersätta den skada som han orsakat genom fel eller försummelse i tjänsten. Samtidigt svarade dock staten mot den skadelidande för sådan skada som hade orsakats av befäl. Det är alltså möjligt att det finns någon försvarsanställd som nu betalar ersättning för personskada som han har orsakat under den senaste tioårsperioden. För att nå visshet om i hur många fall sådan betalning förekommer krävs ett omfattande utredningsarbete. På grundval av uppgifter från den myndighet som

Tisdagen den
11 januari 1977

*Om arbetarskyddet
inom försvaret*

handhar skadereglering och bevakar statens rätt inom försvarets verksamhetsområde kan jag ändå säga att det med stor sannolikhet rör sig om ett mycket litet antal fall, kanske inte ens något.

I den nya skadeståndslagen, som började tillämpas den 1 juli 1972, finns regler om arbetstagares skadeståndsskyldighet. Dessa regler tillämpas också under militära övningar. I huvudsak innebär reglerna att staten skall ersätta person- eller sakskada som en försvarsanställd har orsakat genom fel eller försummelse i tjänsten. Arbetstagaren blir ansvarig för skadan endast i den mån synnerliga skäl föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter. Jag känner inte till något fall där det har funnits sådana synnerliga skäl att en försvarsanställd har ålagts att betala skadestånd för personskada. För att undvika ytterligare missförstånd vill jag säga att jag inte har för avsikt att föreslå någon ändring av gällande regler om försvarsanställdas skyldighet att utge ersättning för skador. Jag vill emellertid också framhålla att en väsentlig del av arbetarskyddet under militära övningar ligger i den militära övningsledarens ansvar för att säkerhetsbestämmelser följs och att skador undviks.

Min åsikt är att bästa möjliga arbetarskydd skall finnas inom försvarets verksamhetsområde. Av detta följer att jag anser att kommande lagstiftning om arbetsmiljön i princip skall gälla inom försvaret och att man noga skall överväga de begränsningar som kan behöva göras med hänsyn till den militära verksamhetens speciella natur.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag skall först be att få tacka försvarsministern för att han svarade på min interpellation.

I en intervju i tidningen Värnplikts-Nytt, nr 12 från förra året, säger försvarsminister Krönmark, under hänvisning till sin egen erfarenhet av militärlivet:

I det militära har man något som inte finns i det civila, det personliga ansvaret.

Därefter fortsätter försvarsministern, och han upprepar det i sitt svar till mig:

Om det skulle gå så illa att någon stryker med under en övning, så är övningsledaren skyldig att betala livräntan till de efterlevande.

Detta är ord och inga visor.

För det första finns det, enligt försvarsministern, inom den civila sektorn inget personligt ansvar. Naturligtvis skulle man kunna avfärda detta för vad det är – rent struntprat – om det inte hade varit på det sättet att uttalandet är en oförsämdhet mot de människor som arbetar inom den civila sektorn.

För det andra skulle övningsledare, enligt försvarsministern, personligen få betala livräntor till efterlevande om någon omkommer inom försvaret. Också detta är naturligtvis struntprat. Vid mina förfrågningar

hos såväl riksdagens upplysningstjänst som försvarsstaben och ansvariga myndigheter har man inte kunnat finna ett enda exempel på att, som upplysningstjänsten uttrycker det, "övningsledaren ställts till personligt ansvar för inträffad olycka". T. o. m. försvarsministern säger i dag i sitt svar, vilket jag förmodar har förberetts av initierade medarbetare, "att det med stor sannolikhet rör sig om ett mycket litet antal fall, kanske inte ens något". Det är nog det senaste som är det riktiga.

Men det mest förvånande ur arbetarskydds- och skadeståndssynpunkt är att försvarsministern om det påstådda förhållandet med den personliga skadeståndsskyldigheten säger att detta "är den viktigaste skyddsåtgärden man kan ha i det militära".

Detta visar att försvarsministern i sitt tidningsuttalande vill ha helt andra regler inom det militära försvaret än i samhället i övrigt. Ett sådant system skulle naturligtvis drabba personalen inom försvaret mycket hårt. Jag har själv hört reaktioner från t. ex. värnpliktigt befäl som säger: Om försvarsministerns tes i tidningsintervjun skulle gälla i fortsättningen, ja, då skulle vi också vägra att leda några övningar. Risken skulle ju alltid finnas att man tvingades betala dryga livräntor i många tiotals år, och därmed skulle också de och deras familjer tvingas leva på existensminimum.

Men också här kan man se en skillnad mellan dagens svar och statsrådets tidningsuttalande. Även det, antar jag, beroende på att mer initierade medarbetare till statsrådet har förberett svaret. Statsrådet säger nämligen inte längre att det skall finnas något speciellt personligt ansvar inom försvaret i motsats till vad som gäller för samhället i övrigt. Han säger i stället att den kommande lagstiftningen om arbetsmiljön i princip också skall gälla inom försvaret. Och detta är naturligtvis vettigt.

I den av statsrådet åberopade skadeståndslagen gäller faktiskt i princip samma sak. Den lagen innefattar också det militära försvaret. Och så var fallet även före 1972. Statsrådet säger i dagens svar att han inte känner till "något fall där det har funnits sådana synnerliga skäl att en försvarsanställd har ålagts att betala skadestånd för personskada". Men skall man gå efter statsrådets tidningsuttalande borde det rimligen funnits en hel del sådana fall.

Jag är glad för att försvarsministern i dag, genom sitt interpellations-svar, dementerar sitt häpnadsväckande påstående att arbetarskyddet skall bygga på att befälen skall ruineras genom att betala livräntor.

Jag är glad för att försvarsministern, om jag förstått honom rätt, genom dagens svar dementerar sina befängda påståenden i Värnplikts-Nytt. Men då är det desto mer förvånande att han inte tidigare har lagt två strån i kors för att inför de värnpliktiga och deras befäl rätta till de tokiga uttalandena. Därför är min första fråga till försvarsministern på vilket sätt han inför Värnplikts-Nytts läsare vill tala om att han numera ändrat uppfattning i denna sak. Jag tror att ett uppriktigt och klart ställningstagande här skulle uppskattas och att också tidningen Värnplikts-Nytts läsare är intresserade av att få ett klarläggande från försvarsministern

Tisdagen den
11 januari 1977

*Om arbetarskyddet
inom försvaret*

på denna punkt.

Herr talman! Arbetarskyddet inom försvaret har varit och är föremål för en livlig debatt. Denna debatt har framför allt gällt två huvudfrågor, nämligen dels de värnpliktigas inflytande i arbetarskyddet, dels om vissa verksamheter inom försvaret skall undantas från den nya arbetarskyddslag som förhoppningsvis kommer trots regimskiftet.

Självfallet rymmer frågor om arbetarskydd inom försvaret många och mycket viktiga ting. Den nuvarande lagstiftningen innehåller flera begränsningar, vilket gör att kravet på ett fullgott arbetarskydd långt ifrån kan anses vara uppfyllt. Att denna lag måste ändras tycks de flesta vara överens om. Därför hade man ju också väntat sig att försvarsministern skulle ge ett konkret svar på min fråga om arbetarskyddslagens tillämpning inom det militära försvaret. Det är nämligen omkring 50 000 anställda inom det militära försvaret och omkring 150 000 värnpliktiga som årligen berörs av arbetsmiljölagens tillämpning inom försvaret. Statsrådets ord "att man noga skall överväga de begränsningar som kan behöva göras med hänsyn till den militära verksamhetens speciella natur" ligger på gränsen till "God dag - Yxskaff". Därför kvarstår den tredje av de frågor som jag ställde till försvarsministern i min interpellation.

Överbefälhavaren har för sin del, bl. a. med hänvisning till krigets krav, i en promemoria som tillställts arbetsmiljöutredningen föreslagit en rad inskränkningar i tillämpningen av den nya lagen. Utredningen har för sin del sagt nej till de inskränkningar som ÖB föreslagit och i stället accepterat endast en inskränkning, nämligen den som gäller övningar där t. ex. inte skyddsombud skall ha rätt att avbryta arbete även om omedelbar fara för liv och hälsa föreligger.

I samverkan mellan Försvarets civila tjänstemannaförbund, Kompaniofficersförbundet och Plutonofficersförbundet inom TCO-S samt Statsanställdas förbund har man uttryckt de krav de anställda inom försvaret har i arbetarskyddsfrågorna.

Det finns ingen som helst grund för påståendet att verksamheten inom försvarsmakten skulle vara så speciell att arbetarskyddslagen inte kan tillämpas även inom detta område, hävdar de fackliga organisationerna i sin kritik. Därefter går man på punkt efter punkt in i en allvarlig och helt korrekt kritik mot ÖB:s förslag till undantag och inskränkningar. Eftersom försvarsministern i sitt svar inte vågar eller vill ta ställning till hur han skall ha det, vill jag gärna läsa in i protokollet vad de fackliga organisationerna skriver i sin sammanfattning:

"De anställda inom försvarsmakten reser berättigade krav på en med övriga arbetstagare likvärdig behandling. Erfarenheten visar att undantag och särbestämmelser ofta utnyttjas till arbetstagarnas nackdel. TCO-S och SF har därför konsekvent och målmedvetet arbetat för att i alla avseenden ge alla arbetstagare likvärdiga arbetsförhållanden.

Mot denna bakgrund kan organisationerna inte godta de förslag till särreglering av försvarsmaktens arbetarskydd som ÖB framlagt.

TCO-S och SF kräver att all verksamhet inom försvarsmakten skall

vara underkastad samma regler som gäller för övriga delar av arbetslivet.”

Motsvarande kritik uttrycker den värnpliktiga arbetsgruppen i sin skrivelse till utredningen. Först kritiserar man kravet på särbestämmelser allmänt och sedan anför man något som jag tror försvarsministern borde begrunda, nämligen:

”Värnpliktiga arbetsgruppen kan däremot inte se att det råder en motsättning mellan ett fullgott arbetarskydd och ett effektivt försvar i krig. Förhållandet är i själva verket det motsatta.”

Samma grundinställning har de fackliga organisationerna. Och om man inte har inställningen att fackliga organisationer styrs av ”en massa pampar och ombudsmän”, som försvarsministern tydligen uttryckt det i något sammanhang, måste man ta dessa synpunkter på allvar. Därför vill jag gärna ha ett konkret besked från försvarsministern just om hur han ser på denna fråga.

I värnpliktsprogrammet, antaget av Värnpliktskonferensen, heter det bl. a.: ”Det finns ingen motsättning mellan ett väl utarbetat arbetarskydd och ’krigets krav’ eftersom material och noggranna föreskrifter i handhavandet aldrig kan bli till nackdel för försvaret. För att åstadkomma detta är det ett oavvisligt krav att de värnpliktiga får utse egna skyddsombud. Dessa skall ha samma befogenheter som sina civila kollegor och ha rätt att ingripa i alla utbildningsmoment, som de värnpliktiga genomgår.”

Inte heller i denna fråga har försvarsministern gett någon kommentar. Hur blir det med skyddsverksamheten för de värnpliktiga? Och hur blir det för de anställda? Anser försvarsministern att man behöver speciella inskränkningar i arbetarskyddslagen inom försvaret? Om så är fallet måste försvarsministern rimligen också tala om vilka inskränkningar det finns behov av och motiven för dem.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Utan att vilja förfalla till exakt samma vokabulär som herr Gustavsson i Nässjö, som har talat om befängda påståenden osv., vill jag först uttrycka min glädje över att herr Gustavsson i alla fall läser tidningen Värnplikts-Nytt så noggrant.

Det är riktigt att den här intervjun gjordes. Det var en lång intervju, och vid det samtalet diskuterade vi allmänt de här frågorna, som verkligen är väsentliga, eftersom vi måste se till att de som av samhället åläggs att göra sin värnplikt också skall få bästa tänkbara skydd av samhället – vi måste försöka undanröja alla de risker som finns i den hanteringen. Jag hänvisade i mitt uttalande till det speciella ansvar som befäl i det militära har. Andemeningen var att skadeståndslagen gäller lika oavsett om sammanhanget är civilt eller militärt, men å andra sidan gäller också speciella regler för den militära verksamheten. Det finns där särskilda säkerhetsföreskrifter, eftersom den verksamheten råkar vara speciellt riskbetonad, i varje fall i vissa moment. Därför åligger det ansvarigt befäl och övningsledare att noga följa alla de säkerhetsföreskrifter som

Nr 52

Tisdagen den
11 januari 1977

*Om arbetarskyddet
inom försvaret*

Tisdagen den
11 januari 1977

*Om arbetarskyddet
inom försvaret*

finns.

Och när det inträffar olyckshändelser inom försvaret ses, som herr Gustavsson i Nässjö vet, säkerhetsbestämmelserna över och reglerna kompletteras för att sådana olyckor inte skall upprepas.

Som jag har sagt i interpellationssvaret finns det i den nya skadeståndslagen inte något personligt ansvar för övningsledare annat än i alldeles speciella fall. Vid grov oaktsamhet osv. kan man bli skadeståndsskyldig – men det kan man ju bli även på den civila sidan. Grundregeln är i varje fall att den skadelidande skall ha fullgod ersättning från samhället, alldeles oavsett orsakerna till skadan. Detta är det väsentligaste.

När det sedan gäller den kommande arbetarskyddslagens tillämpning inom försvaret kan jag inte ge herr Gustavsson i Nässjö något konkret svar här i dag. En proposition skall framläggas under våren – men den kommer inte från försvarsdepartementet, även om naturligtvis också vi deltar i det arbetet – och som jag redan sagt är det vår strävan att reglerna skall tillämpas även i den militära verksamheten. Eftersom den militära verksamheten i form av övningar osv. har en alldeles speciell karaktär kan det bli så att man måste ha vissa undantagsregler, men jag kan försäkra herr Gustavsson i Nässjö att vi kommer att se till att undantagsreglerna för det första blir så få som möjligt och för det andra avviker så litet som möjligt från det allmänna mönstret.

Som herr Gustavsson i Nässjö väl vet – han tillhör i alla fall ett tidigare regeringsparti i det här landet – är det inte brukligt att man, medan arbetet med en proposition pågår, i riksdagens talarstol avslöjar vad som helt konkret kommer att stå i en väntad proposition. Därför får herr Gustavsson faktiskt ge sig till tåls tills propositionen kommer.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag förstår inte vad det innebär i själva sakfrågan att försvarsministern säger att det var en lång intervju i tidningen Värnplikts-Nytt.

Sakfrågan framgår av artikeln – den var på ett helt uppslag – som inte bara jag utan även en hel del andra människor som intresserar sig för de värnpliktigas förhållanden läste med stor uppmärksamhet. Det var häpnadsväckande påståenden som försvarsministern gjorde, och jag konstaterar att han i sin replik till mig inte har sagt ett enda ord om att det skulle ha varit något felreferat i tidningen. Såvitt jag förstår är vad försvarsministern har sagt i intervjun korrekt återgivet i artikeln.

Men då är det också intressant att konstatera att försvarsministern redovisar helt andra uppfattningar i dag än vad han gör enligt tidningen. Viktigt att konstatera är att han nu tar avstånd från sina egna – som jag vidhåller häpnadsväckande – påståenden om att det skulle finnas en rad principiella skillnader mellan det civila och det militära livet när det gäller det personliga ansvaret.

Särskilda säkerhetsföreskrifter finns inom det militära, men det är själv-

klart. Man kan hitta områden med speciella säkerhetsföreskrifter, beroende på vilken verksamhet som bedrivs, också inom näringslivet och hos olika myndigheter.

Den bästa garantin för ett ordentligt arbetarskydd inom försvaret, liksom på andra områden, är ju inte att någon skall vara ekonomiskt ersättningskyldig, utan det är att vi har en lagstiftning som ger trygghet, att vi har bestämmelser som efterföljs, att vi har en utbildning för de människor som i olika avseenden är ansvariga när det gäller säkerhetsfrågor och att vi ger de fackliga organisationerna möjligheter att verka på ett aktivt sätt i de här frågorna.

Jag är uppriktigt ledsen över att försvarsministern vidhåller att det inte finns något konkret att säga när det gäller inskränkningen av arbetarskyddet inom försvaret. Vi hade ju kunnat få veta: Går försvarsministern på överbefälhavarens linje med en rad olika inskränkningar, som i praktiken helt urholkar arbetarskyddslagen inom försvaret? Går försvarsministern kanske på arbetsmiljöutredningens linje, som i långa stycken är vettig? Eller går han, vilket är ännu bättre, på linjen att det över huvud taget inte skall vara några inskränkningar?

Visst kan vi säga att den militära verksamheten i form av övningar har sin speciella karaktär, men det är ju ändå bara fråga om övningar. När det gäller polisen och brandkåren skall skyddsombuden kunna ingripa, om omedelbar fara för liv eller hälsa föreligger – och då är det inga övningar, då är det allvar. När det bara handlar om övningar kan jag inte se några motiv för särbestämmelser, när skyddsombuden kan ingripa i och avbryta så allvarliga saker som polisens och brandkårens arbete.

Jag har inte fått svar på den första fråga som jag ställde till försvarsministern, nämligen: På vilket sätt avser försvarsministern att införa Värnplikts-Nyttis läsare tala om, att han numera har ändrat uppfattning när det gäller arbetarskyddsfrågorna? Den frågan vill jag gärna ha ett svar på, liksom jag önskar ett klarläggande av var försvarsministern står i fråga om arbetarskyddet.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö måste väl i alla fall hålla med om att det går något av en skiljelinje mellan militär och civil verksamhet. Den går inte mellan all militär verksamhet och den civila, eftersom mycket av den militära verksamheten faktiskt till sin karaktär är nära nog civil, men när man kommer in på övningsmomenten gäller speciella regler.

Det är alldeles riktigt att det förekommer farlig verksamhet med speciella säkerhetsföreskrifter även inom den civila sektorn, men för den militära verksamheten finns alltså säkerhetsbestämmelser utfärdade, och det är fullkomligt specifika bestämmelser. Först och främst försöker man skydda de tjänstgörande värnpliktiga på ett alldeles speciellt sätt, och det innebär också ett särskilt krav på chefspersonerna, eftersom verk-

*Om arbetarskyddet
inom försvaret*

samheten är så pass riskbetonad. Som jag har fattat det är vi överens om att man skall försöka minimera riskerna i så stor utsträckning som möjligt, och här kommer naturligtvis de fackliga organisationernas medverkan in som en mycket värdefull komponent.

Som jag sade förut skall vi sträva efter att den arbetarskyddslag som skall komma blir så heltäckande som möjligt. Vi skall alltså tillämpa den i största möjliga utsträckning inom försvaret just i fråga om de speciella betingelser som gäller under tillämpningsövningar.

Herr Gustavsson vill att jag här skall redovisa vilka inskränkningar som förekommer. Jag vill bara säga ännu en gång att jag tycker att herr Gustavsson i Nässjö, som är uppvuxen i ett regeringspartis klimat, borde vara medveten om att ett statsråd inte gärna här kan tala om vad som skall stå i en proposition, dessutom i en proposition som kommer att framläggas av ett annat statsråd.

Som jag antydningssvis sade är det möjligt att det blir en del undantag när det gäller vissa moment i den militära verksamheten. Vi skall, som jag också sade, sträva efter att se till att undantagen blir så få som möjligt och att de skall innebära så liten avvikelse som möjligt. Mera kan jag faktiskt inte säga här i dag.

När det gäller frågan hur jag skulle meddela ytterligare upplysning till tidningen Värnplikts-Nytt vill jag först säga att det var rätt länge sedan intervjun gjordes. Jag vill minnas att den bandades, och spelar man upp hela bandet, så tror jag det blir en betydligt längre artikel än den som står i Värnplikts-Nytt. Det skulle alltså vara intressant att lyssna till hela bandet, det är mycket möjligt att bilden skulle bli litet mera nyanserad då.

Tidningen Värnplikts-Nytt utges med skattepengar. Även om man inte kan säga att den har informationsplikt, så har den liksom alla media inte bara rätt till det fria ordet, utan den skall också se till att den lämnar en fullvärdig information. Tidningen Värnplikts-Nytts redaktion är givetvis välkommen till mig för att göra intervjuer; jag skall gärna ta emot redaktionen för att diskutera detta.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tänker inte lägga mig i debatten mellan försvarsministern och herr Gustavsson i Nässjö om vad som har sagts eller inte sagts i Värnplikts-Nytt eller i interpellationssvaret. Men jag tänkte anföra några synpunkter på det, som jag tycker, intressanta spörsmålet om arbetarskyddslagens tillämpning inom den militära sektorn; det är ju en mycket viktig fråga.

Det är förvisso sant som har sagts här, att den militära verksamheten skiljer sig i vissa avseenden från civil verksamhet. Men jag håller med herr Gustavsson i Nässjö om att det är väldigt få fall där man kan dra några direkta slutsatser och säga att här måste vi ha avsteg. Han nämnde bl. a. de inskränkningar i gällande lagar som ÖB har föreslagit. Jag måste instämma i att det finns få verksamheter som inte skulle kunna beröras

helt och hållet av den vanliga civila arbetarskyddslagen. Som f. d. medlem i ett av de fackförbund som nämndes här – Underofficersförbundet, nuvarande Kompaniofficersförbundet – har jag rätt rika erfarenheter av hur svårt det är att driva fackliga frågor i försvaret. Det har alltid varit stort motstånd mot att få fram förbättringar, och det gäller inte minst på skyddssidan.

Sedan finns det en annan faktor som man måste ta med i bilden, nämligen att själva den militära utbildningens natur ofta driver fram en viss tuffhet och hårdhet, som kan orsaka olyckor. Det har funnits många exempel på det. Vid ett förband i Mellansverige hade vi för några år sedan en otäck rökgasolycka. Ett militärt befäl tvingade värnpliktiga att sitta i ett värn och bli utsatta för gas, som skadade ett par av dem för livet. Det har också hänt att bandade fordon körts ut på svaga isar i Norrland, varvid dödsolyckor har inträffat.

Det är mot denna bakgrund viktigt att undantagen blir så få som möjligt. Försvarsministern har nu också gått med på att det inte bör förekomma sådant som här har påtalats. Jag skulle dock vilja uppmana till ordentlig uppmärksamhet på dessa frågor, eftersom det finns tendenser hos militära chefer, på både högre och lägre nivåer, att nonchalera krav från personalen – från befälet, de värnpliktiga och de civilanställda – på att komma i åtnjutande av dessa skyddsföreskrifter, som kan behövas i den ofta ganska farliga verksamheten.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Det är alldeles självklart att man får det bästa arbetarskyddet genom de anställdas och de värnpliktigas egen medverkan. Jag är också glad över att försvarsministern säger att de fackliga organisationerna kan bli en värdefull komponent då det gäller arbetarskyddet och genomförandet av de nya bestämmelserna. Men när nu försvarsministern tycker det – och där delar jag hans uppfattning – kanske det också vore skäl för försvarsministern att lyssna på vad de fackliga organisationerna säger i dag om den principiella uppbyggnaden av arbetarskyddet inom försvaret, nämligen att det inte skall finnas en rad undantag för försvaret. Man hänvisar till en rad speciella förhållanden som råder inom det militära försvaret och som inte finns någon annanstans.

Jag vill bara läsa upp ett citat av vad TCO:s representant i utredningen, Kerstin Gustafsson, har anfört apropå undantag för övningar när det gäller arbetarskyddet:

”Den beskrivna situationen är inte unik för övningsverksamhet inom försvarsmakten. Motsvarande situationer kan mycket väl tänkas uppstå även inom andra delar av arbetslivet, både inom den privata och den offentliga sektorn. 40 b § arbetarskyddslagen (skyddsombuds rätt att i visst fall avbryta arbete) gäller i dag även inom områden, där ett ställningstagande från skyddsombudens sida förutsätter möjlighet att göra omdömesgilla och ibland mycket svåra avväganden.” Sedan fortsätter hon: ”Till dessa områden hör bl. a. polis, brandkår, järnvägar, men även

viss privat verksamhet. Någon olägenhet av att lagen fått gälla fullt ut för denna typ av verksamhet har inte kunnat konstateras."

På denna punkt har utredningens ledamöter varit helt överens om att man inte skall ha rätt att göra undantag för de här områdena. Nu säger försvarsministern att just när det gäller *övningar* inom försvaret skall undantag göras. Det finns ingen logik i det resonemanget, och därför bör man heller inte göra några undantag på den här punkten.

Bara ett par ord till, herr talman! Jag blir inte riktigt klok på vad försvarsministern menar, när han säger att tidningen Värnplikts-Nytt ges ut med skattepengar och att den därför skulle ha någon speciell informationsplikt. Jag ser framför mig hur försvarsdepartementet skall kommendera vad Värnplikts-Nytt skall skriva och inte skriva. Det är dessutom så, herr försvarsminister, att de flesta dagstidningar i det här landet ges ut och kan ges ut genom subventioner av posttaxor, genom ett selektivt presstöd och genom samdistributionsrabatter. Detta betalas också av skattemedel. Skall vi då även tala om för exempelvis tidningen Barometerns chefredaktör vad han skall skriva och inte skriva och att han skall ha någon speciell informationsplikt? I själva verket är det ju så, herr Krönmark, att staten och regeringen inte kan gå ut och tala om för tidningarna vad de får och inte får skriva – det måste de ändå få avgöra själva.

Detta var mera parentetiskt, men det är ändå viktigt att komma ihåg att tidningarna måste ha rätt att skriva vad de själva vill, även om de kommer ut med hjälp av skattemedel.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Det sista kan jag verkligen hålla med herr Gustavsson i Nässjö om. När jag säger att tidningen Värnplikts-Nytt borde ta in detta är det absolut icke med någon censuravsikt. Tidningen får faktiskt skriva precis vad den vill inom tryckfrihetsförordningens gränser. Men jag gjorde mitt uttalande därför att om frågan är så stor som man kan få intryck av genom herr Gustavssons i Nässjö engagerade anförande, så menar jag att det borde vara rätt självklart för tidningen Värnplikts-Nytt, vars kostnader bestrids av försvarsmedel, att verkligen bevaka den här sidan.

Jag tycker att det är bra att tidningen finns. Det förekommer inga som helst tankar på något slags censur eller några pekpinna från departementets sida när det gäller vad tidningen skall skriva eller inte skriva. Jag tycker f. ö. som sagt att alla pressorgan – vare sig de har statligt stöd eller inte – har en informationsplikt. Det ligger helt enkelt i begreppet tredje statsmakten.

Herr Söderqvist sade att det inom befälskårerna kan bli en viss tuff attityd som gör att det kan inträffa olyckshändelser. Utan att direkt anmäla någon avvikande mening vill jag till herr Söderqvist säga att det givetvis händer inom befälskårerna precis som inom alla andra yrkesgrupper att omdömet klickar någon gång. De befälskårer vi har i vårt

land i dag består generellt sett av mycket ansvarskännande människor. I den mån övertramp och misstag förekommer tror jag snarast det är fråga om undantag som bekräftar regeln. Jag har en känsla av att det skett en klar och tydlig förbättring här, i varje fall under senare år.

Herr Gustavsson i Nässjö rekommenderar mig att lyssna på vad fackförbunden säger. Det behöver herr Gustavsson i Nässjö inte uppmana mig till, för jag lyssnar givetvis på vad fackförbunden säger. Jag lyssnar också på vad andra instanser säger. Jag kan t. o. m. lyssna på vad ÖB säger, och sedan får vi i departementet göra en avvägning mellan de olika synpunkterna.

När det gäller de undantag som kan behövas vill jag bara upprepa att de i så fall kommer att redovisas i propositionen. Jag tycker att jag rätt klart markerat att undantagen, om det blir några, skall vara så få och så litet ingripande som möjligt.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag tror inte vi kommer mycket längre i den här debatten. Jag bara konstaterar att försvarsministern i dag inte kan ge något besked i frågan, om det över huvud taget kommer att bli något undantag – såvida inte det allra sista han sade skall tolkas så att det blir undantag och att de skall anges speciellt, men det får vi återkomma till. Försvarsministern kan utgå ifrån att den socialdemokratiska riksdagsgruppen mycket noga kommer att följa vad regeringen skriver på den här punkten och – det antar jag kommer att bli nödvändigt – framlägga ändringsförslag som på ett bättre sätt tillgodoser de anställdas och de värnpliktigas krav på en anständig arbetsmiljö.

Till sist, herr talman, beklagar jag att försvarsministern inte tycker att frågan om arbetarskyddet inom försvaret är så stor och så viktig att han har anledning att göra någon kommentar till sin ändrade uppfattning om skyddsfrågorna inom försvaret. Han sade: Om nu de här frågorna är så stora som Åke Gustavsson tycker att de är, så skriver väl tidningen Värnplikts-Nytt om dem. Uppenbarligen tycker inte försvarsministern att de är stora, och det beklagar jag. Arbetarskyddet är en oerhört viktig fråga.

Herr försvarsministern KRÖNMARK:

Herr talman! Jag måste något kommentera det senaste inlägget.

Det finns metoder att vränga till saker och ting i en debatt – det märker man när man lyssnar till herr Gustavsson i Nässjö. Jag har faktiskt sagt här i debatten att arbetarskyddsfrågorna är utomordentligt viktiga. Det jag sade i min replik gällde uttalandet i Värnplikts-Nytt – det var inte fråga om arbetarskyddet utan om en specifik detalj, som herr Gustavsson i Nässjö hade blåst upp.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Den detaljen gällde bl. a. om det finns något inom det militära som inte finns inom det civila, nämligen det personliga ansvaret. Jag vill hävda att ett personligt ansvar finns både bland de anställda i det militära försvaret och i samhället i övrigt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om statligt stöd åt gasverk

Herr statsrådet JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Adamssons* (s) den 23 november anmälda interpellation, 1976/77:51, och anförde:

Herr talman! Herr Adamsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till ett sådant stöd åt de svenska gasverken att dessa kan bibehållas i drift i avvaktan på att förutsättningarna klarnar för en framtida naturgasetablering i landet.

Jag är väl medveten om de ekonomiska svårigheter som har drabbat stadsgasverken som en följd av oljekrisen 1973–1974. Den utredning som gjordes av statens industriverk i början av år 1976 visar att det rör sig om en långsiktig ändring av prisrelationen mellan råvaran för stadsgas, dvs. lättbensin, och konkurrerande energislag. Den samlade förlusten för stadsgasrörelsen i de fem kommuner där det finns stadsgasverk av någon betydelse uppgår enligt utredningen till omkring 30 milj. kr. om året, varav två tredjedelar faller på Stockholm.

En introduktion av naturgas inom de närmaste åren skulle förbättra läget för stadsgasverken. Stadsgasverkens utbyggda distributionsnät skulle med relativt enkla åtgärder kunna utnyttjas för distribution av naturgas.

Från allmän energipolitisk synpunkt är en introduktion av naturgas i Sverige önskvärd, om den kan ske på försörjningsmässigt och ekonomiskt godtagbara villkor. Frågan är emellertid i vad mån en sådan introduktion skulle underlättas av att det alltså finns stadsgasverk på några håll i landet.

Herr Adamsson har själv pekat på att gasverkens energiomslutning är liten i jämförelse med de energimängder som blir aktuella om naturgas skulle införas i vårt land. För att ta ett exempel: Stadsgasverken i Malmö och Helsingborg producerar årligen stadsgas som motsvarar ungefär 15 000 ton olja, medan en eventuell introduktion av naturgas till Skåne beräknas omfatta en årlig kvantitet som motsvarar minst 1 à 1,5 milj. ton olja.

Jag har, mot bakgrund av bl. a. industriverkets utredning, kommit till den slutsatsen att stadsgasverkens fortlevnad inte är en avgörande faktor i sammanhanget. Därmed faller också det energipolitiska motivet för ett stöd åt stadsgasverken av det slag som herr Adamsson efterlyser.

Det ankommer enligt min uppfattning på de berörda kommunerna att avgöra om och i vilken takt stadsgasverken bör avvecklas. Genom

det nya naturgasbolaget Swedegas AB, i vilket både statliga och kommunala intressen är företrädna, bör kommunerna kunna få ett så tillförlitligt underlag som möjligt för sina bedömningar.

I dag ter sig en introduktion av naturgas i Sverige före år 1981 osannolik. En mera omfattande import, som kan beröra mer än Skåneområdet, torde vara avhängig av att en del av den norska Nordsjögasen förs till Danmark. Frågan diskuteras f. n. mellan Danmark och Norge, och även Sverige kommer sannolikt att bli engagerat i dessa diskussioner. Vi räknar emellertid inte med att kunna få klarhet om Sveriges möjligheter att få tillgång till gasen förrän år 1979. En import från Nordsjöområdet kan bli aktuell tidigast i mitten av 1980-talet.

När det gäller herr Adamssons fråga vill jag erinra om att riksdagen, mot bakgrund av stadsgasindustrins ekonomiska svårigheter, nyligen på förslag av regeringen har medgett uppskov med beredskapslagring av stadsgas.

Regeringen anser inte att det i dagens situation finns tillräckliga energipolitiska skäl för stöd till stadsgasverken. Några ytterligare åtgärder är därför inte aktuella.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för att han har svarat på min interpellation. Även om jag inte är direkt överraskad över det för de svenska gasverkens fortsatta drift negativa svaret hade jag ändå hoppats att energiministern skulle ha förklarat sig beredd att överväga stödet till de svenska gasverken så att dessa kan behållas i drift i avvaktan på att förutsättningarna för en framtida naturgasetablering i vårt land har klarnat.

Det är, som jag påpekat i min interpellation, egentligen ganska förvånande att naturgasen som energitillgång och de gasformiga bränslena i övrigt tilldragit sig ett så förhållandevis litet intresse från statsmakternas sida i den pågående debatten kring den framtida energiförsörjningen. Ändå har vi i vårt land använt gas som energikälla för olika ändamål sedan 125 år, en energiproduktion som byggt på importerade råvaror, främst kol och oljeprodukter.

Till inte mindre än två tredjedelar bygger vår energiförsörjning på importerade bränslen, där den stora posten utgörs av oljeprodukter. En import av naturgas skulle betyda att vi inte som nu är fallet lägger "alla äggen i en korg". Vi får ytterligare ett importalternativ, som har den fördelen att importen sker i fasta rörledningar och kommer från närbelägna länder.

Herr talman! Jag har inte för avsikt att vid detta tillfälle ta upp en ingående debatt om den framtida energipolitiken och om den roll som naturgasen enligt min mening bör spela i den svenska energiförsörjningen. Låt mig endast konstatera det svala intresse som regeringen hittills visat för introduktion av naturgas i vårt land. I regeringsdeklarationen har varken naturgasens eller över huvud taget de gasformiga bränslenas

roll i landets framtida energiförsörjning berörts. Man har helt enkelt gått förbi den frågan. Inte heller i direktiven för den tillkallade energikommissionen kan jag finna att energiministern har ägnat frågan om naturgasen någon större uppmärksamhet eller någon uppmärksamhet alls. Men till dessa frågor får jag återkomma i annat sammanhang.

Som svar på min fråga om stöd åt de svenska gasverken erinrar energiministern om att jag pekat på att gasverkens energiomslutning är liten i jämförelse med de energimängder som blir aktuella om naturgas införs i vårt land.

Det är riktigt – lika riktigt som att naturgasen i första hand bör användas för kvalificerade energiändamål och inte bara för att ersätta el och andra former av energi. Det framstår för mig som alldeles självklart att naturgasen under ett introduktionsskede måste ges ekonomiskt stöd. Det är här som statsmakternas roll och ansvar kommer in i bilden.

Hur energiministern ser på dessa frågor framgår inte av svaret. Han hänvisar de berörda kommunerna till naturgasbolaget för att få ett så tillförlitligt underlag som möjligt för sina bedömningar när det gäller fortsatt gasverksdrift. Utan en klar viljeyttring från statsmakterna är dessa kommuner satta i en svår situation – för att inte använda starkare ord.

En nedläggning av de återstående gasverken betyder att deras energiproduktion måste ersättas, med el eller med olja och gasol.

Det betyder också – och det ser jag som det kanske allvarligaste i detta sammanhang – att det kunnande som nu finns på gasteknikens område försvinner i och med att gasverksdriften läggs ned. Detta kunnande kommer i så fall inte att finnas tillgängligt inom landet vid en framtida naturgasintroduktion.

Jag hade därför hoppats att energiministern hade varit beredd att överväga åtgärder för att trygga detta kunnande i avvaktan på att förutsättningarna för en framtida naturgasetablering i landet klarnar. I någon mån stärktes detta mitt hopp när jag i direktiven för den tillkallade energikommissionen läste följande:

”Energiförsörjningen skall bereda trygghet och säkerhet, arbete och utkomst. En viktig förutsättning för att uppfylla dessa krav är att handlingsfriheten i framtiden främjas. En god hushållning med energiråvaror och energi utgör grunden för en sådan handlingsfrihet.”

Detta skall, såvitt jag nu kan förstå, inte läsas som jag hade hoppats. I varje fall synes det inte gälla de svenska gasverken och deras anställda.

Jag beklagar därför det svar som jag fått på den i min interpellation ställda frågan.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Adamsson hade hoppats på mera besked i det här sammanhanget, dvs. att jag skulle vara beredd att överväga ett stöd till stadsgasverken. Det är viktigt att ta sakerna i rätt ordning, och enligt min uppfattning är det bästa vi kan göra i dag att så snabbt som möjligt klargöra förutsättningarna för en framtida naturgasetablering här i landet.

Detta är helt avgörande och egentligen också svaret på herr Adamssons kritik av att jag inte särskilt nämner detta i energikommissionens direktiv. Det är inte en fråga som kräver stora statliga utredningar i det här skedet, det är en fråga där det gäller att komma överens med länder i vår omvärld.

Jag hoppas att herr Adamsson blir nöjd med vad jag nu kommer att säga. Jag har redan tagit direkta kontakter med kolleger i Norge och markerat det svenska önskemålet om mer konkreta diskussioner med Norge i de här frågorna. Diskussioner kommer inom kort att äga rum på statsrådsnivå med Danmark. Där har ju, som herr Adamsson känner till, naturgasfrågorna förts framåt, under den senaste tiden något snabbare än tidigare. Statsminister Fälldin uttalade sig i samband med det nordiska statsministermötet i Helsingfors i december mycket positivt om introduktion av naturgas. Men det är alltså saker som vi själva inte bestämmer över och som i och för sig inte kräver så mycket ytterligare utredningar i det här skedet. Det gäller att skapa en plattform för konkret handling. Jag delar alltså herr Adamssons uppfattning att det gäller att placera äggen i flera korgar, som han uttryckte saken. Det är en del av försörjningstryggheten.

Att naturgasen inte nämns särskilt i regeringsförklaringen skall inte tolkas negativt. Det är en fråga som står under fortlöpande observation och behandling. Vi har tagit de initiativ vi har kunnat under denna korta tid för att just klargöra förutsättningarna för introduktionen av naturgas här i landet. Det stora kruxet är att vi har enorma kapitalinvesteringar som väntar i ett läge då vi skulle få ett klartecken om vem som skall leverera gasen. Sedan har vi prisklyftan, som herr Adamsson är väl medveten om och som det gäller att komma över.

Låt mig som en slutsats av mitt ytterligare svar upprepa att det snarast är herr Adamssons frågeformulering som gör att svaret blivit ganska negativt, inte min inställning till naturgasen. Jag delar herr Adamssons uppfattning att det är en väldigt fin energikälla som har ett flertal användningar. Dess miljömässiga fördelar är oomtvistade. Det är klart att det finns risker också med denna energikälla, men vi arbetar på att så snabbt som möjligt klargöra möjligheterna för att introducera naturgas i större skala i Sverige. Kontakter kommer alltså att äga rum inom den allra närmaste tiden med våra grannländer.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag är mer tillfreds med det svar jag fick av energiministern just nu än med det jag fick tidigare. Det gläder mig att man skall tolka direktiven och regeringsdeklarationen på det sätt som energiministern nu givit uttryck för, eftersom det är svårt att komma fram till detta när man läser dessa aktstycken.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna tolkningsfråga, utan vill bara göra klart för energiministern att bakom min fråga ligger den oro de berörda gasverksstäderna hyser när det gäller vad de skall göra med sina gasverk. Gasverken förser ju ändå en hel del industrier med gas-

råvara, och för dessa industriers verksamhet är den helt avgörande. Den dag gasverken läggs ner måste de skaffa sig ersättning för denna råvara på något annat sätt. De flesta övergår kanske då till gasol, och det är en lösning som inte är särskilt tillfredsställande.

Bland teknikerna på detta område råder en ganska enig uppfattning om att det just i ett introduktionsskede skulle vara betydelsefullt att kunna använda sig av dessa städers gasverk och deras utbyggda nät för distribution av naturgas. Den kan ju, som industriministern vet, också användas för hushållsändamål, och den är i det avseendet bättre än den stadsgas som vi f. n. använder oss av. Jag måste säga att statsmakterna försätter dessa kommuner i en svår situation genom att inte göra ett klart uttalande om vid vilken tidpunkt man avser att introducera naturgasen. Om jag tolkat energiministern rätt arbetar man emellertid på att så snart som möjligt lämna ett besked på den punkten, och det hälsar jag med tillfredsställelse. Men jag delar inte energiministerns uppfattning att man först efter ett sådant besked kan ta ställning till frågan om vad man skall göra med stadsgasverken, eftersom man kanhända inte har dem kvar vid den tidpunkten.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har efter herr Adamssons senaste inlägg bara den korta reflexionen att göra att inte heller en subventionssituation för stadsgasverken utgör någon permanent trygghet. Även en sådan kan avbrytas. Det viktiga är alltså att man klarlägger förutsättningarna för introduktion av naturgas här i landet. Först då får man det rätta underlaget för framtidsbedömningar på det här området.

Herr ADÄMSSON (s):

Herr talman! Jag delar inte den uppfattningen, men jag skall inte fortsätta debatten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:51 och 52 till skatteutskottet

1976/77:54 till trafikutskottet

§ 5 Föredrogs och lades till handlingarna

Skrivelser

1976/77:102 och 103

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:42 till socialutskottet

1976/77:43 till trafikutskottet

1976/77:44 till näringsutskottet

§ 7 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1976/77:66 och 67.

§ 8 Herr talmannen meddelade att propositionerna nr 100 och 101 skulle sättas sist på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

§ 9 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:45 av herrar *Petersson* i Röstånga och *Andersson* i Örebro om en översyn av vissa lagar och förordningar

1976/77:46 av herr *Werner m. fl.* om övergång till republik

1976/77:47 av herr *Werner m. fl.* om rösträtt för invandrare vid riksdagsval

1976/77:48 av herr *Werner m. fl.* om kyrkans skiljande från staten

1976/77:49 av herr *Werner m. fl.* om avskaffande av spärregler vid val till riksdag och landsting, m. m.

1976/77:50 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.* om försäljningen av staten tillhörig fast egendom

1976/77:51 av herrar *Petersson* i Röstånga och *Andersson* i Örebro om sparstimulerande åtgärder

1976/77:52 av herr *Werner m. fl.* om utvidgat prisstopp

1976/77:53 av herrar *Stridsman* och *Johansson* i Holmgården om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

1976/77:54 av herrar *Ångström* och tredje vice talmannen *Eriksson* om slopande av beskattningen av fritt bränsle från egen fastighet

1976/77:55 av herr *Gahrton* om rätt till ersättning vid skada på grund av felaktigt tandtekniskt material

1976/77:56 av herr *Werner m. fl.* om förbud mot svenska investeringar i Sydafrika

1976/77:57 av herr *Werner m. fl.* om bojkottåtgärder mot Chile

1976/77:58 av herrar *Holmqvist* och *Brännström* om förmånsbestämmelserna för frivilligpersonal inom försvaret

1976/77:59 av herr *Petersson* i Röstånga om reglerad tjänstgöringstid för värnpliktiga.

1976/77:60 av herr *Werner m. fl.* om åtgärder för att öka de värnpliktigas inflytande på de militära förbanden

1976/77:61 av herr *Werner m. fl.* om utbyggnad av föräldraförsäkringen

1976/77:62 av herr *Gahrton* om skärpt kontroll av tandtekniskt material

1976/77:63 av herrar *Bengtsson* i Landskrona och *Pettersson* i Helsingborg om vissa transportfordons utrustning, m. m.

1976/77:64 av herrar *Franzén* och *Hagel* om ansvarigheten för elinstallationsarbeten

1976/77:65 av herr *Molin m. fl.* om förbud mot reklam från flygplan

1976/77:66 av herr *Werner m. fl.* om resurser för prisövervakning

1976/77:67 av herr *Werner m. fl.* om en ny sysselsättningspolitik

1976/77:68 av herr *Werner m. fl.* om Sveriges Radios utträde ur SAF

1976/77:69 av herrar *Petersson* i Röstånga och *Andersson* i Örebro om tidsfristen för kommun att utnyttja förköpsrätt enligt förköpslagen

Nr 52

Tisdagen den
11 januari 1977

Tisdagen den
11 januari 1977

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

Anmälan av
interpellationer

den 10 januari

1976/77:68 av herr Olsson i Sösdala (c) till herr kommunikationsministern om trafiksäkerheten vid skolskjutsning:

Strukturförändringarna i samhället och även på skolans område, kombinerat med ökade utbildningsinsatser, har lett till att en stor del av eleverna måste skjutas till och från skolan.

Detta innebär, i synnerhet för elever från glesbygd och från orter med ofullständig skola, en mycket stor påfrestning utöver skoldagen som sådan. De krav man därför har rätt att ställa på skolskjutsning är bl. a. att den skall gå så snabbt som möjligt, så angenämt som möjligt och så säkert som möjligt. Dessa tre önskemål biträdades säkert av de flesta politiker på olika nivåer, men de kommer i konflikt med den kommunala målsättningen att hålla kostnaderna nere.

Det är sålunda naturligt att kommunerna strävar efter ett "effektivt" utnyttjande av sin transportapparat. I de flesta fall användes taxibilar och vanliga bussar, som eljest går i linjetrafik. De regler som gäller för maximiantal passagerare i bussar innebär att alla sittplatser är besatta och att man dessutom tillåter ett visst antal stående passagerare. Detta har naturligtvis tillkommit för att man i bussar i linjetrafik under toppbelastning skall kunna ta något fler passagerare än vad bussen egentligen är lämpad för. Detta "överutnyttjande" behöver då endast användas under korta perioder och korta sträckor.

Förhållandet är ett helt annat om man utnyttjar maximitalet då man planerar reguljära transporter och transportlängden ofta är flera mil. Det blir inte bättre av att elever i lägre åldrar bedöms som del av vuxen och således inte skall uppta mer än 0,8–0,9 av vuxens plats. Man inser lätt att om det blir 0,2 platser över på två bredvid varandra stående stolar, så är detta utrymme inte lätt att utnyttja.

Resultatet av gällande regler blir att ett stort antal elever, tyvärr ofta desamma dag efter dag, måste tillbringa sin resa till och från skolan stående i bussens mittgång. Detta är både oangenämt och tröttande, men det allvarligaste problemet är den fara som dessa elever utsätts för i samband med eventuella trafikolyckor, häftiga inbromsningar etc. Medan vi har lag som reglerar användningen av bilbälte vid privatpersoners frivilliga bilresor, vilket jag anser är riktigt, så kan alltså barn få lov att färdas stående i bussarnas mittgång och därigenom utsättas för ett mycket stort riskmoment.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten i samband med skolskjutsning?

1976/77:69 av herr *Hörnlund* (c) till herr industriministern om åtgärder med anledning av planerad avveckling av verksamheten vid Algots Nord:

I Västerbottens län behövs ett stort antal nya arbetstillfällen ifall länets invånare skall ha samma rätt till arbete som man genomsnittligt har i vårt land. Svårast att få arbete har ungdomar och kvinnor. Med detta som bakgrund vill jag ta upp situationen vid Algots Nord. I den förhandlingsuppgörelse som generaldirektör Bertil Rehnberg gjort på regeringsuppdrag med företaget Algots ingår att drygt 200 arbetstillfällen försvinner i Skellefteå. Hur sysselsättningen och verksamheten blir inom Algots Nord efter de två år uppgörelsen omfattar är i dag ej klarlagt. Jag vill därför ställa följande frågor till herr industriministern:

1. Är industriministern beredd att vidta åtgärder så att inga friställningar sker inom Algots Nord i avvaktan på att branschutredningen för tekoindustrin blir klar?

2. Är industriministern beredd att lägga samhällsekonomiska synpunkter på verksamheten vid Algots Nord – bl. a. mot bakgrund av att det vid Umeå universitet är en forskningsrapport under framställning, av vilken det preliminärt framgår att trots att Algots Nord går företagsekonomiskt dåligt torde verksamheten f. n. vara riktig ur samhälls-ekonomisk synpunkt?

3. Är industriministern beredd att diskutera annan företagsform för Algots Nord, exempelvis statlig eller kooperativ?

4. Kommer tekoutredningen i de fall nedskärningar föreslås att lägga förslag om ersättningsindustri?

1976/77:70 av herr *Ångström* (fp) till herr industriministern om åtgärder med anledning av planerad avveckling av verksamheten vid Algots Nord:

När Algots Nord med hjälp av statliga pengar etablerade sig i Västerbotten angavs som en första målsättning att företaget i Norsjö, Lycksele och Skellefteå skulle anställa ca 1 000 personer. Denna målsättning har inte kunnat infrias. Som mest har företaget haft ca 700 anställda. Under inverkan av textilkrisen har Algotskoncernen fått problem med lönsamheten. För 1976 beräknas ett betydande underskott på företagets verksamhet.

Under trycket av det kärva ekonomiska läget har Algots Nords företagsledning meddelat att den ej kan uppfylla den första målsättningen på 1 000 anställda i Västerbottens län. Inte ens de nu anställda kan känna trygghet i anställningen. I Skellefteå har 210 anställda varslats om friställning. De flesta av dessa är kvinnor. Och då skall man ha i åtanke att detta drabbar en region där man beräknar underskottet på arbetstillfällen för kvinnor till ca 3 000.

Tisdagen den
11 januari 1977

*Anmälan av
interpellationer*

Vid Umeå universitets nationalekonomiska institution har en projektgrupp sedan ett halvår arbetat med uppgiften att utreda de samhälls-ekonomiska verkningarna av Algots etablering i Västerbotten. Utredningen görs på uppdrag av arbetsmarknadsdepartementet som ställt medel till förfogande för projektets genomförande.

I ett uttalande som publicerats i dagarna har projektledaren Per-Olof Johansson sagt att det redan nu kan fastslås att Algots etablering i Västerbotten samhällsekonomiskt går ihop och att resultatet troligtvis stannar på ett plusvärde, detta även med beaktande av det dåliga företagsekonomiska resultatet. Vad projektgruppen trycker särskilt hårt på är det svåra sysselsättningsläge som råder i regionen för kvinnlig arbetskraft samt de kostnader som drabbar samhället vid en tvångsförflyttning av friställd arbetskraft – alltså samma resonemang som tillämpats som motiv för satsningarna vid NJA i Norrbotten, dock i förhållande till detta jätteprojekt av mycket blygsam omfattning. Som avslutning på sitt uttalande uttrycker projektgruppens ledare som sin personliga uppfattning att arbetsgruppens resultat ger belägg för att ingen bör avskedas inom Algots Nord fram till den tidpunkt då man har andra arbetstillfällen inom regionen att erbjuda den friställda arbetskraften.

Med stöd av de uppgifter som projektgruppen vid Umeå universitets nationalekonomiska institution arbetat fram beträffande de samhälls-ekonomiska verkningarna av Algots etablering i Västerbotten vill jag ställa följande fråga till herr industriministern Åsling:

Är industriministern beredd att ställa erforderliga medel till förfogande så att verksamheten vid Algots Nord i Västerbotten kan bedrivas med nuvarande antal anställda fram till den tidpunkt, då ersättningsarbeten inom regionen kan erbjudas dem som tvingas lämna företaget?

den 11 januari

1976/77:71 av herr *Åsén* (s) till herr kommunministern om den kommunala informationen:

Under senare år har en påtaglig aktivitet utvecklats i våra kommuner i vad gäller att informera kommuninnevånarna om den kommunala verksamheten. Det är en glädjande företeelse som bidrar till ett öppnare samhälle och gör det möjligt för medborgarna att följa arbetet inom den representativa demokratin. Den kommunindelingsreform som genomfördes under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet innebar en betydande reducering av antalet primärkommuner i landet. Fr. o. m. innevarande år kommer antalet kommuner att vara 277. Detta förhållande har bl. a. medfört en väsentlig minskning av antalet direkt engagerade kommunala förtroendemän. Därmed har också kommuninnevånarnas möjlighet till direkt kontakt med de förtroendevalda minskat. Samtidigt har kommunernas arbetsuppgifter ökat i betydande grad. Sammantaget skapar detta förhållande bl. a. växande behov av kommunal information

i olika former. Den kommunala informationens inriktning berördes ingående i proposition 1975/76:187 om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. Propositionen har ännu inte behandlats av riksdagen. Med anledning av detta förhållande och av viss debatt, som förekommit i Uppsala kommun under senare tid rörande formerna för och innehållet i den kommunala informationen, har jag funnit det angeläget att till herr kommunministern få rikta denna interpellation.

Jag vill som bakgrund till mina frågor redovisa några synpunkter, som framfördes av föredragande statsrådet i proposition 1975/76:187 om kommunal demokrati, ny kommunallag m. m. Dåvarande kommunministern anför under rubriken Kommunal självstyrelse – kommunal demokrati bl. a.:

”Den kommunala demokratin i vårt land präglas av ett långt utvecklat förtroendemannastyre. De förtroendevalda handlar öppet och under of-fentlighet. Det ger möjlighet till en fortlöpande granskning från medborgarnas sida. Samtidigt utgör detta en förutsättning för att medborgarna även mellan valen skall kunna ge uttryck för sina uppfattningar och påverka kommunalpolitikens innehåll. Yttrandefriheten är därvid en vä-sentlig förutsättning.”

Vidare anför statsrådet under rubriken Kommunal demokrati i dag och i framtiden följande: ”Även om den representativa demokratis grundvalar måste stå fast, motiverar de förändrade förutsättningarna, en-ligt utredningen, att de demokratiska arbetsformerna övervägs främst i syfte att åstadkomma förbättrade villkor för en aktiv kommunikation mellan medborgare och förtroendevalda även mellan valen.” Kommun-ministern säger vidare under samma rubrik:

”Enligt min mening bör den representativa demokratin utvecklas. Detta bör ske genom förbättrade förutsättningar för ett aktivt informations- och åsiktsutbyte mellan medborgare och förtroendevalda även mellan valen. Syftet bör vara att ge medborgarna ökade möjligheter till direkt medverkan och möjligheter till inflytande över de kommunala frågorna.”

Rörande kommunal informationsverksamhet uttalar statsrådet bl. a. följande mening: ”Enligt min mening bör informationsverksamheten un-derlätta de ömsesidiga kontakterna mellan medborgarna och de kom-munala organen och öka medborgarnas möjligheter att påverka utform-ningen av den kommunala verksamheten.”

Med hänvisning till det anförda ber jag att till herr kommunministern få rikta följande frågor:

1. Delar statsrådet de uppfattningar som redovisats i citaten ur pro-
position 1975/76:187?
2. Anser statsrådet att kommunal information i sakfrågor om möjligt
bör lämnas kommuninnevånarna innan slutligt beslut fattas?
3. Anser statsrådet att en allsidig och objektiv kommunal information
bör innehålla redovisning av såväl majoritetens som minoritetens upp-
fattning och konkreta förslag?

Tisdagen den
11 januari 1977

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 10 januari

1976/77:170 av herr *Wästberg* i Stockholm (fp) till fru utrikesministern om åtgärder för att bereda familjen Agapov möjligheter att återförenas:

Sovjetmyndigheterna vägrar familjen Agapov att förenas. Ludmilla Agapova utsätts i Sovjet för svår förföljelse av det enda skälet att hon, hennes dotter och svärmor vill återförenas med Valentin Agapov som nu befinner sig i Sverige.

Anser utrikesministern att de sovjetiska myndigheternas agerande i fallet Agapov står i överensstämmelse med Helsingforsöverenskommelsen?

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att familjen Agapov skall kunna återförenas?

1976/77:171 av herr *Wästberg* i Stockholm (fp) till herr justitieministern om polisens förhör av politiska flyktingar:

Politiska flyktingar som söker sig till Sverige utsätts för ingående förhör – innan de får träffa väntande vänner. Också i fall där passpolisen aviserats om att en inresande är politisk flykting har omedelbara pressande förhör hållits.

Delar justitieministern uppfattningen att polisen bör avvakta med ingående förhör av politiska flyktingar tills dessa fått träffa vänner och juridiskt ombud?

1976/77:172 av fru *Tillander* (c) till herr budgetministern om straffsanktionerna inom skattelagstiftningen:

Skattelagstiftningen är en ständig källa till debatt, ibland indignerad, som stundom kan vara berättigad. Då och då kommer via pressen till allmänhetens kännedom exempel på hur denna lagstiftning kan slå, exempel som vältaligt demonstrerar hur orimliga konsekvenserna blir när reglerna tillämpas in absurdum.

Frågan gäller en folkpensionär som har råkat illa ut. Han anlidade en deklarationsexpert som gjorde ett verkligt grovt fel. Det är av andra omständigheter uppenbart att felat är helt oavsiktligt i det här fallet. Felet var lätt att upptäcka vid den rutinemässiga skattekontrollen. Alla är ense om att avsiktliga försök att fuska med skatten bör straffas hårt. I det här fallet drabbas en person med blygsamma inkomster av ett mycket kännbart straff för det förmenta brottet. Det vittnar om en upprörande stelbenthet när man gör så liten skillnad mellan oavsiktliga fel och försök

att med berått mod undanhålla skatt. Man kan verkligen tala om att den bokstavliga tillämpningen ointetgör den känsla för rätt som reglerna ville vara ett uttryck för och som säkert varit avsikten hos lagstiftaren.

Är statsrådet beredd medverka till en sådan ordning att hänsyn i ökad utsträckning tas till vederbörandes uppsåt i samband med straffsanktioner knutna till skattelagstiftningen?

1976/77:173 av herr *Gustafsson* i Stenkyrka (c) till herr justitieministern om åtgärder för att främja sysselsättningen på norra Gotland:

Regeringen har beslutat att Lärbro kriminalvårdsanstalt skall läggas ner så snart som möjligt, dock senast den 30 juni 1979. Om detta beslut verkställs uppstår stora svårigheter för de anställda vid anstalten som är bofasta på orten. Alternativa sysselsättningar torde det vara svårt att uppbringa inom den från arbetsmarknadssynpunkt svaga Gotlandsregionen.

Då en minskning av platsantalet vid Lärbroanstalten av den tidigare regeringen förordades i december 1974 anförde justitieutskottet i sitt betänkande 1975:11 bl. a. följande: "Även om arbetsmarknadsmässiga och regionalpolitiska synpunkter inte kan tillmätas någon egentlig betydelse när det gäller kriminalvårdens organisation, kan enligt utskottets mening inte bortses från att det aktuella beslutet står i strid med de regionalpolitiska strävandena att genom sysselsättningsfrämjande åtgärder stödja arbetsmarknaden på norra Gotland." Och vidare: "Utskottet förutsätter att möjligheterna noga övervägs att kompensera aktuella regioner för den förlust av arbetstillfällen som beslutet innebär. Det sagda gäller naturligtvis i särskilt hög grad beträffande Lärbro och Ulriksfors."

Justitieutskottets uttalande gavs av riksdagen regeringen till känna.

I belysning av det anförda riksdagsuttalandet vill jag till herr justitieministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har övervägts inom regeringen i syfte att skapa sysselsättning på norra Gotland i det fall Lärbro kriminalvårdsanstalt nedlägges?

1976/77:174 av herr tredje vice talmannen *Eriksson* (fp) till fru statsrådet Mogård om beslutad nedläggning av Landaskolan i Kristinehamn:

Beslutet att lägga ner Landaskolan i Kristinehamn har mottagits under stark kritik och med besvikelse och förvåning. Bl. a. har landshövdingen i Värmlands län karakteriserat beslutet som "inte bara egendomligt utan närmast upprörande".

Mot den bakgrunden vill jag fråga fru statsrådet Mogård om statsrådet är beredd ta initiativ till att beslutet omprövas och, om så inte är fallet, be statsrådet redovisa de skäl som ligger till grund för Landaskolans nedläggning och vilka sociala och lokaliseringspolitiska hänsyn som tagits vid beslutets fattande.

Tisdagen den
11 januari 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:175 av herr *Jansson* (s) till herr justitieministern om skydd för den enskildes integritet vid avlyssnande av polisens kommunikationsradio:

I den öppna handeln finns att köpa s. k. polismonitorer, med vilka man kan avlyssna bl. a. polisens kommunikationsradio. I broschyrerna till dessa monitorer utlämnas bl. a. polisens förkortningar, dvs. koder vid radioförbindelser avseende inträffade händelser. Som exempel kan nämnas att kod 29 står för självmordsförsök.

Jag vill med anledning härav ställa följande frågor till herr justitieministern:

1. Anser statsrådet att den enskildes integritet vid avlyssnandet av polisens kommunikationsradio kan komma i fara?
2. Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att skydda den enskildes integritet på detta område?

1976/77:176 av herr *Andersson* i Södertälje (s) till herr utbildningsministern om nya direktiv för utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK):

På s. 214 i bilaga 12 till budgetpropositionen är angivet att SSK-utredningen fått tilläggsdirektiv av den 9 december 1976 och därefter beskrivs utredningens huvuduppgift.

För mig som ledamot i utredningen är denna uppgift en nyhet. Inom utredningen har vi ännu inte, den 11 januari 1977, fått någon uppgift om tilläggsdirektiv.

Med anledning härav vill jag fråga herr utbildningsministern:
Kommer SSK-utredningen att få nya direktiv?

1976/77:177 av herr *Torwald* (c) till herr budgetministern om tidpunkten för ingivande av arbetsgivaruppgift vid 1977 års taxering:

Fr. o. m. 1977 års taxering träder en hel del ganska betydelsefulla ändringar av beskattningsreglerna för egenföretagare och s. k. fåmansbolag i kraft. Som jag påtalade i en motion till 1975/76 års riksmöte ställer det sig många gånger svårt för egenföretagare med någon eller några få anställda att i rätt tid, dvs. senast den 31 januari, inkomma med föreskriven arbetsgivaruppgift. Han klarar nämligen ofta inte av att själv fylla i densamma utan behöver hjälp med detta av sin deklarationsmedhjälpare. Men kommer uppgiften in efter den 31 januari påföres han förseningsavgift. Lämnar han in den rättidigt men felaktigt ifyllt på grund av bristande kännedom om gällande bestämmelser riskerar han straffavgift. Denna grupp småföretagare befinner sig alltså ofta i ett val mellan Skylla och Karybdis. Detta skulle kunna undvikas, om vederbörande

finge rätt att avlämna arbetsgivaruppgiften samtidigt med sin självdeklaration. Årets i vissa avseenden radikalt förändrade beskattningsregler för dessa företagare skärper behovet av en dylik ändring.

Är budgetministern – i avvaktan på ändrade lagregler – beredd rekommendera aktuella instanser (fögderier etc.) att för innevarande år generellt låta dessa småföretagare få bifoga eventuell arbetsgivaruppgift till sin inkomstdeklaration för inkomståret 1976?

Nr 52

Tisdagen den
11 januari 1977

*Meddelande om
frågor*

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 16.05.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert